

Az olvasónak

A könnyebb olvashatóság kedvéért a XVIII-XIX. századi kifejezőmódot, főleg a népi beszédmódot, tájszólásokat nem használom.

Ha használnám kb. így hangzana a szöveg: „Nyomorúságoknak rajtam lett össze tódulásokból meg tanultam az Engedékenységet...”

(Ónody András alias Angyal Bandi, 1790)

ANGYAL BANDI

*„Kár az ilyen szép testbe ez a rossz lélek!”
(József nádor)*

– Azt a teremtő úristenit!

Az utazó úgy köpte vissza a savanyú lőré, amit bármelyik szökőkút megirigyelhetett volna. Jutott belőle a környezetében mindenhová. Még szerencse, hogy egyedül ült.

– Hát meg akarol engemet ölni?! – nézett szemrehányóan a kocsmárosra.

Annak már a száján volt a válasz, hogy ha nem tetszik, fel is út, meg le is, de mire mukkanhatott volna, Lezsák János ott termett a sarokból.

– Beszél-e vagy ugat?! – mondta fenyegetően letámaszkodva az idegen asztalára.

– Akarol vereked? – csillant fel a másik szeme.

– No, itt nem kell a rendbontás! – próbálkozott a kocsmáros, de ugyan ki hallgatott rá? Ő is tudta, hogy senki.

Fölkapta a pálinkás üveget, hogy vigye a kármentőbe. A tekintete ráesett a boros kancsóra. Ösztönösen érte nyúlt, de aztán egy legyintéssel hagyta. Azért nem kár. Még egy ilyen kinyalt ficsúr se issza meg, de legalább megpróbálta. Annak is el kell fogyni egyszer. Lezsáknak meg a hozzá hasonlóknak nem adhatja, felkoncolnák.

Mire félrehúzódott, az idegen felpattant a székből és az ingujját felgyűrögetve állt Lezsák elé.

– Van tisztelem, Alexander Smith vagyom Brixtolból. Kegyedben kit... – De nem jutott a mondat végére, mert Lezsák közbeordított.

– Nem tanított meg az anyád beszélni?!

– Beszélem angol, francia, németek...

Zutty! Lezsák ökle telibe találta Smith képét, de nem kicsit. Az angol akkorát tántorodott hátra, hogy vitte magával az asztalt borostól, székestől, mindenestől. Éppen tápázkodni akart felfelé, amikor Lezsák már ott tornyosult fölötte. Jobb duplázni, amíg a másik harcképtelen – maga kárán tanulta meg ezt az igazságot.

Lenyúlt, hogy felrántsza az elképzelése szerint legalábbis kóválygó fejű ellenfelét, de az ütés, amit kapott, méltó párja volt az övének. Rázuhan a lócára, kitörte az egyik lábát – mármint a padét, de Smith már rajta volt, ahogy az előbb ő. Az angol is ismerte már az itteni módit. Üsd, ahol éred, bárhol fáj az annak, de legfőképpen ne várakozz semmi-re, az édesanyád szemfedőjére se.

Lezsák ugyan nem sokat látott, meg harangoztak is az agyában bősen, de az újabb, kissé elcsúszott pofon visszarántotta az életbe.

Bumm! Ökörtaglózó csapásától maradtak már jó páran a földön, nem úgy Smith.

– Na, ez az! – hörögte az istenverte angol elégedetten, és nem ölelgette sokáig az édes anyaföldet. Úgy pattant fel az immár rommá tört asztalról, mint a keljfeljancsi.

Lezsák kicsit megrázta a fejét, hogy elűzze a benti kolompszót, meg a sok szeme előtt ugráló szentjánosbogarat, és megpróbálta rávetni magát ellenfelére. Csakhogy az úgy rugózott vele szemben, mint egy hivatásos ökölvívó, és már ütött is. A jobbegyenes szépen betalált... volna, ha Lezsák nem verekedett volna már ökölvívóval is. De mivel ismerte ezt a játékot, könnyedén félreugrott, és oldalról lendített ellenfele felé egy gyilkos horogütést – óvatlanul szabadon hagyva a felsőtestét. A mellpor, amit kapott, megreccsentette a bordáit, és kicsit talán ki is ütötte a szívét. Beletelt pár másodpercbe, mire visszatért a normál dobogáshoz. De addigra már az angol ott terpeszkedett fölötte. Nézte, életben van-e.

Életben volt, de valahogy nem kapott levegőt.

– Egyszer megrúgott egy pandúr lova... – nyögte, hogy kifejezze elismerését a pokoli ütésért, ami hajsza hán átsegítette a túlvilágra.

Smith elvigyorodott.

– Mondták már – bólintott, és nyújtotta a kezét, hogy felsegítse a legyőzöttet.

Lezsák azonban félre ütötte a kezét, és ha kissé nehézkesen is, de magától felállt.

– Fizessen bort az úr! – bökte oda, és most az egyszer nem bánta, hogy még nem zsebelte ki az utazót. Minek a zűr, ha úgyis lerészegedik, és akkor könnyen el lehet tőle venni mindenét. Persze, erre még sor kerülhet. Attól függ, hogy bírja az italt.

– Hozzon valami iható! – szólt a kocsmárosra Smith.

Azt megkísértette a gondolat, hogy a lőréből tölt, mert a kancsó sajnos nem esett áldozatul a csetepaténak.

– Pálinkát? – próbálkozott, hogy elsózza a drágább nedűt.

– Nem!

Lezsák leült az egyik asztalhoz, Smith pedig összeszedte az útitáskáját, és amikor helyet foglalt vele szemben, maga mellé tette.

A kocsmáros hozta az iható borát. Töltött.

Lezsák ivott. Nem kívánta a másik egészségére.

Smith óvatosan kortyolt bele az italba, de ezt le lehetett nyelni.

– Ha már megismerkedés megeste magát – nézett Lezsákra –, történeteket gyűjtök.

– Az itt nem szokás – morogta oda a kocsmáros, nehogy még egy asztala bánja.

– Gyűjtsön – rántotta meg a vállát Lezsák.

– Tíz forintot adnék annak, aki olyat tud mondani, amit még nem hallottam!

Ezt többször elmondta már – amerre járt –, hát nem hibázott a megfogalmazásban.

– Aztán honnét tudjam, hogy igazat mond-e? – kérdezte Lezsák szúrós szemmel méregetve legyőzőjét.

Smith először csak pislogott, hogy ezt meg mire érti, aztán rájött.

– Nem fogom hazudik! Ha már hallottam történetet, félbeszakítok!

– Aztán miről akar hallani?

A kocsmáros letelepedett Smith mellé a padra. Készen állt arra, hogy pénzt keressen.

Lezsák, azonban a kármentő felé mutatott.

– Akinek fizetek a borér', nem ül velem egy asztalhoz!

A kocsmáros azonnal felugrott, de nem tágitott.

– Milyen mesét akar?

– Engem a betyárok érdekelnek.

Lezsák úgy tett, mintha nem is hallotta volna, a kocsmáros viszont felhőrdült.

– Miféle betyárok? Tán pandúr az úr?

– Az én nagyapám kiadta könyvet Anglia...ban már több, mint kilencven éve – magyarázta Smith. – Engem róla neveztek el. Ő nagy gyűjteményt csinált *History of the Lives and Robberies...* Az olyan emberekről, mint itten a betyárok. Bemutatás az ő életüket, tetteiket. Ilyen

nekünk a híres Robin Hood. Az hentes volt mestersége, pásztorok volt ősök neki...

Azt nem mondta, hogy Angliában ezeket az útonállókat ugyanúgy elítéli a közvélemény, mint itt. Senki sem talál romantikát abban, hogy embereket fosztottak ki, öltek meg. Ilyen szempontból mindegy, hol él az ember. A zsvány a védtelent rabolja ki a legkönnyebben. Azonban ezzel csínján kell bánni. Előbb kitudni, hogy miként érez, akivel beszél, és úgy fordítani a szót. Ez a Lezsák rabiátus ember. Dologidőben a kocsmában ül, nincs is itt rajta kívül más. Lehet, hogy...

– Hát én elmondom, hogy menekült meg Angyal Bandi Debrecenben, amikor a pandúrok rágyújtották a nádas! – kurjantotta a kocsmáros.

Lezsák úgy tette le a poharát az asztalra, hogy kiloccsant belőle a bor. De nem szólt.

– Azt még nem hallottam – biztatta a kocsmárost Smith, ügyet sem vetve Lezsákra.

– Hát az úgy volt, hogy a perzekutorok üldözték az Angyal bandát – magyarázta lelkesen a kocsmáros, hogy ő most pénzt keres. – Angyal Bandi valahogy elkeveredett az embereitől, és belement a zsombékosba. Most volt ez pár hónapja, abban a nagy hőségben. Az egyik pandúr leejtette a pipáját, aztán begyulladt az egész nádas! Na, gondolták, most megfogták.

– Egy fenét így volt – szólalt meg váratlanul Lezsák.

– No, mert maga ott volt! – mérgelődött a kocsmáros, hogy ez a Lezsák most elrontja neki az üzletet. Sőt, ha átveszi a szót, a pénzt is akarja hozzá. Tudta, miféle ember.

– Ott nem voltam, de akitől hallottam az szavahihető ember – mondta Lezsák.

– Hát, akárhogy is – szólt közbe Smith élvezve, hogy egyszerre két változatot is kap a meséből –, a lényeg, hogy ez a híres ott ragadozott a tűzbe...

– Hát mert nem is úgy volt... – nézett a kocsmárosra szúrósan Lezsák. – Éjszaka volt. És jött a „szóbeli ember”, aki a pandúroknak besúgott, hogy Angyal Bandi a lápban rejtőzik.

– Ott kerítették körbe – próbálta meg a kocsmáros visszavenni a szót, de Lezsák nem hagyta.

– Három felől meggyújtották a nádas, egy kijáratot hagytak – ma-

gyarázta. – Jöttek is ki a betyárok. De szembe puskatűz. Ott halt meg egyből a Kis András, a Beretvás Imrét meg elfogták. Többen kimene-
kültek, de Angyal Bandinak meglőtték a lovát. Egyből felfordult. Így
nem tudott kijönni. Visszafelé szaladt. A pandúrok nem mentek utána,
mert nagyon lángolt már akkor a nád.

Smith lelkesen hajolt előre. Micsoda történet!

– Angyal Bandi felkaparta a zsombékot – ragadta vissza a szót a
kocsmáros. – Belefeküdt a vízbe, a tűz meg átfutott fölötte.

– Így igaz – bólintott rá Lezsák. – Még éjszaka volt, amikor kijutott
a lápból. Egyenesen a pandúrok felé vette az irányt. Elragadta az összes
lovukat, mert azok ott várták, hogy kivilágosodjon és megbizonyosod-
janak róla, hogy meghalt.

– Na, ezt a végét én úgy tudtam, hogy az erdőben bevárta a bandája
– tette hozzá a kocsmáros, aztán gyorsan benyújtotta az igényét: – Az
asztalt is meg kell fizetni, meg a pad lábát, a széket!

– Azt megkaphatja, de a mesét én mondtam jól – jelentette ki Le-
zsák.

– De én tudok egy másikat is! – igyekezett a kocsmáros. – Elmon-
dom, ha előre megígéri, hogy azért nekem fizet.

Smith elnevette magát.

– Kifizetek, hogyne – mosolygott Lezsákra –, tízet magának, bará-
tom. És ha a másik történet lesz ugyanilyen jó, azt is. – A kocsmárosra
nézett.

Lezsák bólintott, és nekiállt megtömní a pipáját.

– Az a jégzajlaskor volt. A Tiszánál. Beszorították Angyal Bandit a
folyóhoz – mondta gyorsan a kocsmáros, nehogy Lezsák megint átve-
gye a szót –, de ő a zajló jégre hajtotta a lovát. Átkelt, jégtábláról jégtáb-
lára szökve. Füttyültek a füle mellett a golyók. Senki se merte követni.
Na ilyen egy lovast!

Smith őszintén felkacagott a kutyaftában összefoglalt történeten,
de látva a másik kettő elsötétülő tekintetét, elővette a szivarzsebéből az
odakészített pénzeket, és átadta mindkét embernek.

– Később még mesélhetek – ajánlotta a kocsmáros, arra gondolva,
hogy majd, ha békességesen, ketten lesznek.

Lezsák azonban mást talált ki.

– Maga tanult ember – nézett Smith-re –, ha ilyen történeteket gyűjt.
Olyan deákféle?

– Olyasmi... – Smith ennyit elegendőnek tartott megosztani magáról. – De csak olyan történetekért fizetek, mint a nádasos volt. Ez a másik...

– Akkor vegye vissza a pénzt! – tanácsolta Lezsák.

A kocsmáros rémülten hátrébb lépett. Tátotta a száját, hogy utat engedjen a tiltakozásnak. Smith azonban nyugalomra intette:

– Nem veszek vissza pénzt, hiszen károkozás, meg ittam is... valami italszerűt... De csak jó történetért fizetem.

A kocsmáros gyorsan elvonult, mintha dolga lenne.

– Maradjon vacsorára. Kappant sütünk – kiabálta vissza a konyhaajtóból.

– Tudok én jobbat magának, deák úr – mondta Lezsák, és felállt. – Ha történetek érdeklik, elviszem valakihez, aki első kézből tudja azokat.

Smith nem egészen értette, kicsoda, micsoda az elsőkéz, de a többit igen. Felállt ő is.

– A lovam... – kurjantotta, de Lezsák egy intéssel belefojtotta a szót.

– Nem kell. Viszem a magamén.

Smith először elgondolni sem tudta, miért vállalná ezt a kényelmetlenséget, de aztán megértene vélte, amikor látta, hogy Lezsák lova nincs leszerszámozva és bekötve az istállóba. A nyári jászolnál állt az udvaron. Egy hatalmas termetű szelindek kutya hevert mellette békésen.

– Jöjjön!

Lezsák fellendült a nyeregbe, ami csikós módra egy kengyelekkel ellátott takaró volt, így Smith-nek a ló szőre jutott ülőhelyül.

A kocsmáros a konyhaablakból nézte, ahogy elmennek, sejtette, mi lesz ebből, de neki nem volt abba beleszólása. A nagy kutya követte a távozókat.

A cser- és tölgyfákkal borított dobok között a Cserehátban a Rakaca partján álló vízimalom egyszerű épület volt. Egy nő jött ki elébük. Túljárta már első virágzásán, de még mindig szép volt. Nemesasszonyok ruházatát hordta, nem a parasztoét. A szeme vörös volt és karikás, a haja kócos, mint aki nagy bajban van, és nem törődik magával.

Amikor Smith-t meglátta Lezsák mögött, izgatottan feléjük iramodott.

– Doktort hoz, János?!

Az arcán fellángolt az öröm, de le is lohadt a választól.

– Doktort? Hol lelni errefelé doktort?

– Akkor meg ki ez? Minek hozta?

Durva hang harsant fel a ház felől.

– Ne vernyogj már, Sára!

– Jaj, minek kelt fel?!

A nő a ház felé fordult, ahol egy magas, tagbaszakadt alak támaszkodott az ajtófélfának. Erős testalkatú férfi volt. Vállas, széles mellkasú, erős hassal, vastag lábakon. Kerek képe kopaszodó homloka alatt és nagy, torzonborz bajusza fölött valaha pirosbarna lehetett. Most azonban sárga lett volna, ha lázrózsák nem virítanak rajta olyan formán, mintha valami rossz gyerek piros papirosból foltokat ragasztott volna rá. A haja két oldalt csapzottan hullt a vállára. Erősen kapaszkodott, az idegen előtt tartotta magát, de már az ereje végén járt. Hímzett magyar inget és gatyát viselt. A karikás ostor ott tekeredett öv gyanánt kívül az ingen. Mezítláb állt, mint aki most kelt ki az ágyból.

A kutya odaszaladt hozzá, ő megveregette a fejét, aztán arrébb küldte.

– Gazdám!

Lezsák leugrott a lóról, odasietett, támogatni akarta, de a férfi elhesentette.

– Kit hoztál? Ért a gyógyításhoz?

Smith csak bámult a lóháton kuporogva. Gyorsan letornázta magát, vitte magával a csikósnyerget is, amit aztán szedhetett fel a földről.

– Hát nem csikós, az bizonyos – nevetett fel a férfi.

– Alexander Smith vagyok, itt gyűjtöm folklór európai betyárvilág...

– hadarta gyorsan, de a férfi arcán látta, hogy nem erre a válaszra várt.

– Vidd a rossebbel!

A férfi elindult befelé, de megingott, és kénytelen volt elfogadni Lezsák támogatását. Eddigre egy másik férfi is előkeveredett az épület oldalától és egy másik nő a kívülről nyíló konyhaajtón át véres kötényben. Sára meg Lezsák besegítették a férfit a szobába.

– Ha nem doktor, minek jött? – kérdezte a másik nő a kezét törölgetve a kötényébe. – Tán a vármegye küldte?

– Nincs közöm vármegye – integetett tiltakozva Smith, és egyre idegesebb volt, hogy ugyan hova került. Bár sejtette, hogy a vér konyhai ténykedések eredménye, azért nem tűnt túl biztatónak. Aki rémmeséket gyűjt, ott is farkast lát, ahol nincsen. De akárhogyan is, szinte szédült a rossz előérzettől.

– Jöjjön be! – jelent meg Sára az ajtóban. – Az uram látni kívánja.

Mivel el nem mehetett, visszadobta a lóra a levert nyerget, és sietett befelé. Talán nem sül el olyan rosszul ez az egész, mint ahogy indult.

A kis előtérből jobb oldalt nyílt a szoba, ahol kifejezetten bűdös volt, bár az ablakot tárva tartották. A genny és a rothadó hús szaga, az elmúlás bűze töltötte be a teret.

A nagy, magas férfi az ágyon hevert párnákkal ülő helyzetbe támasztva. Az inge kissé felnyílt, alatta kötés sejlett fel, amit már átitatott a gennyes sebváladék.

Smith döbbsen ismerte fel, hogy az ember egy haldoklóhoz hozta el, egy haldoklóhoz, akit a körülötte lévők nagy aggodalommal és szeretettel vesznek körül.

– Tudja maga, ki vagyok én? – kérdezte a férfi erős hangon. – Ónody András vagyok, és az én birtokomon áll.

– Alexander Smith – mutatkozott be ismét zavarában, de mielőtt megkérdezhetne volna, miben állhat a házigazda rendelkezésére, Ónody ismét megszólalt:

– Talán úgy ismer, hogy Angyal Bandi, már ha valóban folklórt gyűjt.

Smith önkéntelenül felnyögött. Dehogyan akart ő egy törvényen kívüliivel találkozni egy ilyen eldugott, néptelen helyen.

– Ért a gyógyításhoz? – kérdezte az asszony. – János azt mondja, tudós ember.

– Egy kicsit, asszonyom...

A nő odament a beteghez, és határozott mozdulatokkal lebontotta a kötést az oldaláról. Smith-nek minden erejére szüksége volt, hogy elnyomja a rátörő hányingert, ami a szobába lépése óta egyre csak fokozódott.

– Rosszul néz ki, mi?! – próbált viccelni Angyal Bandi. – Voltam már rosszabbul is. Amikor a zsujtai parasztok helybenhagytak – nevette. – Akkor majdnem végem lett.

– Mit szól a sebhez? – kérdezte az asszony reménykedve, hogy ez az idegen most csodát tesz. Mert hát tudták mindannyian, hogy a kelevény, ha már ennyire elhatalmasodott, nem múlik el, csak az élettel együtt.

– Mé... méz kell rá – nyögte Smith –, az jó az ilyen... dolognak!

– Méz!? – kiáltotta felháborodva a nő, hogy ugyan, ne nézze őket ostobának az idegen, azon már régen túl vannak. Eleinte még úgy is

tűnt, hogy használ, de aztán...

– A mocsárban szereztem... – mondta Angyal Bandi széles vigyorral –, amikor elbújtam a pandúrok elől. Meglőtték a lovamat, beleestem abba a karóba. Mintha az ördög hegyezte volna ki, hogy felnyársaljon!

Nevetett, de a nevetése köhögésbe fulladt, sőt a levegőből is kifo-gyott. Csak zihált, még a valószínűtlenül veres lázrózsák is belesápadtak a rosszullettbe – mintha csak előre jelezni akarnák, hogy nincsen rózsás arcú halott.

– Igyék egy kis vizet! – kínálta az asszony az urát, de abban, amíg élet volt, akaratosság is volt. Kiverte a nő kezéből a kupát – bár talán nem ezt akarta, csak eltolni.

– Bort hozz! Rajtam már az isten sem segíthet!

– Ha van itt Echinacea... olyan purple... bíborszín virág, az jó a... sebre... – próbálkozott Smith.

– Próbáltunk minden gyógyfüvet, a javasasszony is itt volt... Más kell, erősebb, azt nem tud az úr? – kérdezte Lezsák, valahol ő is a csodára várva.

– Hagyjátok! Nem látjátok, hogy nem ért a sebekhez! – förmedt rájuk erős hangon Angyal Bandi, mintha csak feltámadt volna. – Hozz bort, Sára! Ha már folklórt gyűjt, akkor valami hasznát csak vesszük! Megírhatja az én igaz történetemet!

Lezsák arca felderült, hogy hasznos tudott lenni.

– A nagyapja írt valami híres pásztor hentesről, a Robihúdról abban a hisztorioflájfz endroberiz könyvben.

Smith arca felderült.

– Beszél angol? – kérdezte Lezsákot, de az csak a bajsztát rántotta meg.

– Isten ments! Meg tudok én jegyezni bármilyen kacifántos nevet, akármilyen nyelven mondják is!

– No, ez bizony úgy van – mosolyodott el atyai büszkeséggel Angyal Bandi, aztán rászólt az asszonyra: – Hol a bor, Sára?!

– Nem tesz jót... – nyögte a nő, de a férfi felnevetett, káromgó, hörgő nevetéssel:

– De ártani sem tud már!

– Legalább a sebet hadd kössem be – kérte a nő.

– Jobb így szabadon... könnyebb. – A beteg ránézett Smith zöldes árnyalatú arcára: – ha zavarja a látvány, menjen, vagy ha érdekli a törté-

netem, üljön úgy, hogy ne lássa!

Értelmes javaslat volt, de a bűz elől nem lehetett idebent sehova sem menekülni. Viszont a történet ígérete olyan vonzerőt gyakorolt Smith-re, mint éji vadra a vérszag.

– Nem zavar! – hazudta, mire Angyal Bandi felnevetett, de a hangja megint fuldoklásba fulladt.

Az asszony most borral kínálta, és a férfi ki is itta a kupát, a szeme felragyogott.

– Tudtam én inni, hej, de tudtam én. – Mosoly színezte meg az arcát, amibe belesimultak a lázrózsái. – Írja meg rólam az igazat. A színtiszta igazat – nézett az angolra. Váratlanul elhallgatott, aztán felajánlotta: – Beszélhetünk deákul, németül vagy tótul is, ha úgy tetszik. Az angolt nem bírom, a franciát épphogy.

Smith nagyot nézett. Ez egy úr. Nem egy koldus paraszt, akit a sanyarú sors vitt a rossz útra. Ez szórakozásból ölt, rabolt, lopott, kacs-mart! Ez egy szörnyeteg!

Lesütötte a szemét, nehogy ez kivilágoljon belőle.

– Jó magyar nyelvbe – mondta, de Angyal Bandi belelátott.

– Most megdöbbsz, hogy ki vagyok én – vágta oda nyersen. – Igen, én módos nemesember vagyok, tőzsér¹ és állatkereskedő. Apám révén a birtokom Sajószentpéter, Alacska, Mucsony és Dusnok, anyám révén Reste... nem sorolom tovább, Borsodban és Abaúj vármegyében. Ez is az én birtokom itt, ahol vagyunk – de ezt talán tudja. Selyembetyár vagyok – neveztek így... – elrévedt.

Az asszony csendesen kiment a szobából, nem akart többet tudni az ura viselt dolgairól, mint amit már tudott...

Alexander Smith csendesen várt, a kupa kicsúszott Angyal Bandi kezéből, és hiába kapott utána, nem állíthatta meg. Lezsák fölvette és letette az asztalra.

– Az ördög vigye el! – kiáltotta a haldokló. – Volt idő, hogy a gönczi hordóból² ittam a bort! Megtartottam. Egymagam megfékeztem a fiatal bikát, és nemcsak mézsáros módon elbotlasztva, hanem a nyakára vetett kötéllel. – Ragyogott a szeme, ahogy a régi virtusokra gondolt. – Hej, micsoda gulyáim, nyájaim, méneseim voltak! Azaz vannak most is, amíg

1 tőzsér = kereskedő

2 140 l-es hordó

élek! Ha rejtőzködöm is! – büszkén felszegte a fejét. – Nem, nem állhatam, ha valakinek szebb jószága van, mint az enyém! Hé, Smith úr! Hát nem jegyzi le a szavaimat? Hogy fog rólam történetet írni?!

Volt valami támadó él a hangjában, és Smith meglepetéssel tapasztalta, hogy Lezsák önkéntelenül is összerезzen ettől a hangnemtől. Ezt az embert szó szerint félték a szolgálai, de bizonyára a családja is.

– Persze, írok... – Dehogy mert ellenkezni. Előkapott egypár összefűzött lapot, pennát, tintatartót.

Angyal Bandi szép türelmesen megvárta, hogy elkészüljön, talán összeszedte a gondolatait, aztán amikor Smith készen állt a jegyzetelésre, beszélni kezdett.

És akkor kapu nyílt a régi világra:

„– Hej, kis galambom, Szidikém, mikor leszel az enyém?

A lány ingerkedve kibújt az ölelésből, nem szólt, csak kacagott. Ónody András, az ifjabb, hagyta.

– Ne gondold, hogy elengedlek! Nem, amíg meg nem ígéred, hogy kijössz hozzám az éjszaka!

– Azt várhatja kegyelmed!

Ónody a karjába kapta, az ajkát az ajkára szorította, és Puky Szidónia, aki harmad vagy negyed unokatestvére volt, engedelmesen simult hozzá.

Ónody András nemcsak ifjú, tüzes és igencsak szép férfi volt, hanem a nagy Ónody uradalom örököse, kiváló parti. Szidónia legalábbis úgy gondolta. Meg azt is, hogy előleget adni a házassági örömeiből kijűzetődő lesz, mert annyian sóhajtoznak a férfi után. Bár beszélne róla sok mindent, azt is, hogy nős, de az csak szóbeszéd – inkább őzvegy. A lány így akarta tudni.

– No, kijössz, ugye hogy ki?! – biztatta Ónody.

– A bál idején? – értetlenkedett a lány.

– Utána, kis galambom, utána! Amikor mindenki alszik. Mamácskád is, a nővéreid, mindenki. Senki észre nem veszi, hogy kijöttél. Én meg várlak a zenepavilonnál, odalent a parkban. Csak kisurranj a házból, és már ott is vagy.

– Meglátanak! – riadozott a lány.

– Ugyan...

– Szidi, Szidóka! Odabent vagy?

– Ez Etel, a nővérem! – ijedt meg a lány.

– Márpedig én el nem megyek, amíg meg nem ígéred! A bál után, a zenepavilonnál!

– Szidi?! Alszol?! Készülni kell a bálra! Bemegyek.

Szidónia most már ijedten nézett a férjre. Etel is szemet vetett Ónodyra, és ha itt találja a húga szobájában, akkor abból nagy botrány lesz.

Csakbogy Ónody már odakint volt az erkélyen, onnan nézett kérdően a lányra.

– Ki vagy be? Te döntöd el!

– Ki, ki! – sürgette Szidónia, aztán odakiáltott a nővérének: – Várj egy per-
cet, kiborult a víz, mindjárt feltörölöm és bejöhetsz!

Mélyen elpirult a hazugság miatt, amikor Ónody szája fölig szaladt a szép, dús
bajusz alatt.

– Akkor a zenepavilonnál, angyalom!

Azzal a férfi leugrott az erkélyről a puha földre, a virágok közé. Kissé elsimi-
totta a nyomait, majd eltűnt a kert bokrai között.

Szentpétery Sándor, az unokabátyja ott várta a lovával a Szilágyi-kúria par-
kot határoló fala mögött, Polgár határában.

– Nagyon mosolyogsz! Látom, bejutottál a kertcskébe! – vidult Szentpétery.

– Ilyen rövid időre nem érdemes bemenni! – pirított rá Ónody. – Visszont a bál
után enyém lesz.

– Bemész hozzám? Megvesztél? És ha sikongat örömeiben?

– Ugyan! Kijön hozzám!

Ónody nyeregbe lendült.

– Hát, Fortuna istenasszony kedvence vagy, az már igaz! – csóválta a fejét eny-
he irigységgel Szentpétery, miközben ügetésbe ugratták a lovaikat, hogy mielőbb
kiérjenek a város határában lévő mezőre, és onnan a tiszapolgári úton vissza Pol-
gárra.

– Ámoré inkább – nevetett Ónody. – Fortuna vak, tudhatod!

– A te esetemben ennek semmi jelentősége! Gazdag vagy és a külsőd egy görög is-
tené. Nem csoda, ha az asszony nép úgy megy rád, mint mébek a hársvirágra. Pedig
még csak kedveskedő sem vagy velük.

– A kedveskedés nem való, ha csak kalandot keres az ember. A határozottság
jobban kifejti magát – oktatta Ónody.

– Jobb lenne, ha a Puky kisasszony helyett a cselédek felé pislognál! – próbálta
átvenni az oktató szerepét Szentpétery, de Ónody harsányan felnevetett.

Am a nevetés gyorsan az ajkára fagyott, megállította a lovát, és előre mutatott a
dombtetőről, ahová éppen felértek, le a Tisza felé.

Szentpétery pár lépéssel elé került, mire megállt, de már ő is látta. Két lovas vág-
tatott odalent a völgyben az alkony árnyai között két vezetéklóval.

– Lótohajok! – értette meg azonnal a helyzetet Szentpétery.

– Tökfalkók! – csóválta a fejét Ónody. – Csak az egyik ló szép. A másik semmit sem ér!

– Innen aztán hogy látod?! – bosszankodott Szentpétery.

– Te is látnád, ha értenél hozzá. Hanem az, aztán csoda szép! – Csak nem akarsz lótolvaj zsisványokkal összetűzésbe keveredni? – ijedt meg Szentpétery.

– Nem lehet – búzta el a száját Ónody bosszankodva. – Anyámasszony már biztosan megérkezett az itteni házamba. Pénzt hozott atyámtól a gulyára, amire megalkudtam. A bál előtt át kell vennem, no meg kapok, ha nem köszöntöm illendően!

– Az már igaz! – nevetett megkönnyebbülve Szentpétery. – Anyád asszony nagyon határozott jellem.

Még nézték egy darabig, amint a zsisványok a lép felé haladnak, bizonyára ott a zombékosban bújnak el, hogy hajnalban továbbmenjenek. Aztán, ahogy eltűntek a szemük elől, rátértek a tiszapolgári útra, és rövid vágóban igyekeztek a város felé.

– András, fiam!

Olchváry Krisztina, ifjabb Ónody András édesanyja örömmel nézett végig szép szál fián. Kisgyerekként is a csodájára jártak. Aranyszőke haja volt, angyalarcú, arányos termetű, macskamoszgású – olyan fiú, akire apa, anya egyaránt büszke lehet. Mostanra szép szál legénnyé lett, száznál is több centi magasságával, erős, izmos termetével, dús bajuszával, pirosbarna, egészséges arcszínével, ragyogó szemével. Ha az a kis szépséghiba nem lenne a múltjában! Amikor az apja bosszantására – mert Krisztina asszony így akarta tudni – úgy szakasztotta ki a lovait Hajdúböszörmény városi méneséből, hogy senkinek sem szólt. Lótolvajlásért hat bétig ült börtönben. Az apja őrzöngött, de aztán, amikor bemutatták a passzúst, hogy a saját lovait vitte el, kiengedték.

– Meg sem ölel, anyám? – kérdezte Ónody, mire kapott egy rövid ölelést, apró anyai csókot.

– Csak nézlek, fiam, ahogy egyre szebb leszel! – mosolygott büszkén az anya.

– Hanem meglepetéssel készültem. – Látva fia elsötétülő tekintetét, gyorsan hozzá-tette: – Elhoztam a magammal a feleségedet. Gondoltam, örülsz, ha látod.

– És a fiunk?! – csattant fel azonnal Ónody bosszúsán.

„Tiszta apja ez a gyerek!” sóhajtott fel az anya magában. Ugyanohyan hirtelen haragú, erőszakos, csak a saját akaratát megtűrő.

– A fiad már hároméves, emlékezhetsz rá – pirított rá Krisztina asszony. – Két éve nem voltál otthon!

– Amit apám rám bízott, borsodi birtokainak intézése, jelenlétet igényel – magyarázta ingerülten Ónody. – Járom a birtokot, állatokat adok, veszek, hiszen tudja, anyám, a gazda szeme bizlalja a jószágot!

– A családodat akkor is magadhoz költöztethetnéd! Mindenféle mendemondák járnak, hogy Tiszapolgárban együtt élsz egy nővel, valami Judittal, akiről egyesek úgy hiszik, a felséged, és két gyereked is van már tőle.

Ónody összevonta a szemöldökét. Az apja már robbant volna, de ő, életvitele miatt megtanult némi önmérsékletet, amit az anyja igencsak értékelt, ezért is mert ilyen keményen beszélni vele.

– Hangácsi Judit, igen – nézett az anyjára odabent fortyogó haraggal Ónody. – A gazdaasszonyom Tiszapolgári mellett a házamban, és van neki két gyereke, igen. De nem a feleségem. Mint anyám is jól tudja, az én feleségem Angyal Rozália, akitől egy fiam született, aki – mint anyám volt szíves felbírni rá a figyelmemet – már hároméves.

– Értem – mondta Krisztina asszony, pedig nem akarta érteni. Egyértelmű, hogy András nem fogja odavinni a házába a feleségét, ha ott van az a másik nő.

– Egyébként nem vagyok én sokat abban a házban. Kell egy kúria, amit a magaménak mondhatok, ezt az én helyzetemben elvárják tőlem. Házaim, itt-ott vannak, mint ez is, ahol most állunk. – Halvány mosolyfélét eresztett meg az anyja felé, akinek arc kifejezése kezdett kőkeményyé fagyni. Márpedig ez nem volt jó jel.

– Tehát annak a Juditnak férje is van?

– Volt. Volt neki. Özvegyasszony – magyarázta Ónody a valótlan-ságot. – Szentpétery Sanyi, tudod, aki most itt van nálam, úgy tudja, hogy rokon a te részedről.

– Hab! – Krisztina asszony felhördült, de nem fejtette ki, hogy ez már igazán arcátlan-ság, mert feltárult az ajtó és két tizenennyolc-húsz év körüli leány robbant a szobába.

– András, András!

A húgai a nyakába ugrottak, és ő nem állhatta meg mosoly nélkül, hogy ennyire lelkesednek érte. Pedig amilyen szép volt ő férfinak, a lányok olyan csúnyácskára sikerültek. Ónody el is gondolkodott néha azon, hogy vajon egy-e nekik az apjuk, annyira különböztek egymástól. No, de ezt a gondolatot aztán végképp magába kellett fojtania.

– Bátyám!

István öccse, a legfiatalabb öt testvére közül, tartózkodóan osont be a szobába. Ő szép volt, és ugyanolyan ragyogó szóke, mint András, de riadozó, mint egy őzike. Igaz, még csak tizennégy éves, de már valami líceumban lenne a helye, nem otthon

a tanítók mellett. Gyenge egészsége azonban nem tűrte sokáig az iskolai életet, hát anyámasszony katonája lett belőle. Lám a sors ad hideget is, meleget is.

– Hát Erősi, Jóska? – kérdezte másik két testvérét Ónody.

– Erősi a második gyermekét várja – nézett megrovóan Krisztina asszony a fiára. – Jóska nem bagyhatta ott a hivatalát.

– Megnősül! Lakodalom lesz hamarosan! – örvendezett Ónody idősebbik húga.

– És ti mikor mentek férjhez? – kérdezte őket Ónody. – Itt a bálon fogtok magatoknak vőlegényt?

– Piroska gyűriús menyasszony – világosította fel az anyja, és fiatalabb húga már dugta is elé meggűrűzött kezét. – Márta még válogat.

– Hát akkor szerzünk neked itt a bálon vőlegényt! – vidámkodott kényszerszedetten Ónody, mert kezdett már sok lenni neki ez a nagy családi élet. Ugyanakkor nyomasztotta a feleségével való közeli találkozását. Legyen egy férfi bármilyen bátor egyébként, a két éve – saját akaratából – mellőzött feleséggel való szembesülésnek még a gondolatától is rázza a hideg.

De már ott volt ő: Angyal Rozália – fakón, talán a férjével való találkozás föltött idegességbe belesápadva – belépett a szobába.

– Férjem... – mondta halkán, és két fehér, szinte áttetsző kezét Ónody felé nyújtotta.

A férfin végigfutott a gondolat, hogy csak nem tudóbajos? De akár az, akár nem, visszatetszést váltott ki belőle. Pedig, ha valaki, ő aztán bolondja volt a szoknyáknak. Mindegy, milyen a nő: karcsú vagy pufók, szőke, barna, életvidám vagy melankolikus. De a feleségében a kísértetet látta, és ki épelméjű vágya egy kísértet társaságára!

Ekkor belépett a szobába – ami így már annyira megtelt, hogy mozogni alig lehetett benne – még két személy. A dajka egy hároméves kisfiút, legifjabb Ónody Andrást vezetve. A gyermek sugárzóan szép volt, és életerős. Mintha az anyja nem az árnyékvilágot juttatta volna apja eszébe.

– Fiam! Bandikám! – ugrott felé Ónody örömmel és büszkeséggel. Ez a gyermek sokkal szebb és erősebb, mint a Hangácsi Judittól kapott, pedig Peti valamivel idősebb is Bandinál.

Am a kisgyermek rémülten bújt a dajka szoknyájához, aki pedig biztatta:

– Ő az édesapád, Andriská!

– Ugyanohyan, mint te voltál ilyen idős korodban – jelentette ki Krisztina asszony. – Tart az idegenektől!

Az „idegenek” szót jelentősegteljesen ejtette ki, mire Ónody felesége azonnal közbeszólt:

– *Van kisgyermek, aki mindenkivel bizalmaskodó. Andriská tartózkodó!*

– *Andriská... – ízelegette a kétszeres becézést Ónody bosszúsan –, persze, hogy gyáva, ha így el van majmolva!*

Hogy Peti fia mennyire van elmajmolva, azt nem tudta, mert oda sem járt sűrűn haza. De az igaz, hogy az a fiúcska eddig még mindig oda mert menni hozzá... Talán a kisebbik is... a lány, hirtelenjében nem jutott az eszébe a neve.

– No, mindenki menjen! Készüljete a bála! Fél óra múlva indulni kell! – hajtott ki a szobából mindenkit Krisztina asszony, de amikor Rozália is menni akart, karon ragadta. – Te beszélj az uraddal!

Az anyja is kiment, pedig az ő szobája volt, így akarta elérni, hogy a házastársak beszéljenek egymással. Ónodyt viszont kimondhatatlanul bosszantotta anyjának ez a „fondorlata”. Minek hozta rá a feleségét?! Rozáliát nem Ónody választotta, hanem az apja, és azért, mert kellett neki az a falatkányi birtok Nyiriben, ami még nem volt az övé, amit a lánnyal adtak hozományba. Az Angyal család utolsó darab földjét.

Lehet, hogy az Angyalok jól jártak ezzel az üzlettel, Ónody András biztosan, Rozália meg egyáltalán nem. Ifjabb Ónody András utálta a kényszersert, de a nő szép volt, legalábbis amikor összeházasodtak, élénk eszű, nem ilyen megtört árnyalak, mint amilyen mostanra lett.

– Mit akartok tőlem? – kérdezte a nőt, és jelentősegteljesen elővette a zsebjátékát, utalva arra, hogy a fél óra, amit az anyja indulásig kisrabott, gyorsan telik.

– Sajnálom – mondta Rozália, és leült.

– Beteg vagy? Netán tüdővész?

– Nem... – felelte ijedten a nő. – Anyja azt szeretné, ha egyesítenénk a családot. Eddig is nebezen tűrték meg Restén, most már végképp nincs maradásom. Semmi becsületem, hogy maga nem jár haza, hiába születtem erős, egészséges örökös!

Tehát ebbe sápadt bele ez a nő! Ónodyt egyszeriben megszállta valami gyengédségféle érzés.

– Ha akarod, ide költözhetsz ebbe a házamba. Nem nagy, de vannak cselédek, akik gondoskodnak rólad meg a fiunkról. Én a legtöbbször úton vagyok, de néha azért van itt is dolgom. Különben nem tartanám fenn ezt a házat. Megfelel? Gondolom, igen. Akkor meg is beszéljük! Menj, próbáld meg kipirosítani magad, ha már veled kell mennem a bálba. Nehogy azt mondják, sápkóros a feleségem!

Az asszony megremegett a durva beszédétől. Dehogy akart ő összeköltözni a gorboságig önös férjével! Viszont az apósa már nem akarja megtérni Restén. Az még rosszabb természet. Itt legalább a maga gazdaasszonya lesz. Azt meg majd kibírja, amikor – nagy ritkán – az ura hazatér.

– Köszönöm – mondta, és kisietett.

Ónody András bosszankodva rántotta meg a bajszát, amint utánanézett. Akárhogy néz is ki az asszony – az csak ront a helyzeten, ha csinos –, kérésztet vethet a bál utáni találkára! Szidi valószínűleg nem tudja, vagy nem akarja tudni, hogy nő, még hozzá – önkéntelenül is felnevetett: kétszeresen is. De majd a lány után megy Karcagra –, ott biztosan megkapja. Ma hajnalban pedig más szórakozás vár rá!

A két zivány, Kis András és Beretvás Imre a Tisza-menti nádasban egy zsombékszigeten tanyáztak. Már piroslott az ég alja, de ők úgy aludtak, olyan mélyen, hogy a fejüket emelgető, fel-felborkantó lovak topogására, neszezésére sem ébredtek fel. Ónody András egy közeli szigeten hagyta a lovát, és gyalogosan lopakodott a gazfickók közelébe. A hűvös szellő kimosta a fejéből a báli forgatagnak még csak az emlékét is.

Felesége, Angyal Rozália ugyan a nevéhez méltóan szép volt a pirosítóval életre varázsolva, és amikor beléptek a bálra, az emberek felnyögtek az ámulattól, hogy ilyen szép párt! Egyvalaki majdnem el is ajult: Puky Szidónia, amikor meglátta szerelmét a feleségével együtt érkezni. Hallotta ő, hogyne hallotta volna, hogy ifjabb Ónody tiszapolgári házában egy nő él két öt év alatti gyerekkel: a gazdaasszonya. És volt szóbeszéd arról, hogy egy Angyal lányt elvett, még húszévesen az apja parancsára, akivel Restén élt. De úgy akarta hinni, hogy az a nő már meghalt. Gazdaasszony meg kell egy házba, más kérdés, ha a gazda ágyába is. Ilyesmire nem illik gondolni!

Szidónia, amint lehetett, ott is hagyta a bált, ahol ifjabb Ónody Andrástól még egy pillantást sem kapott – igaz, ott volt majd' az egész családja. Fejfájásra hivatkozott, de amikor mindenki nyugovóra tért a Szilágyi házban, ahol vendégeskedtek, kiszurrant a park zenepavilonjához, és ott várt, amíg már majdnem világos lett. Várta, hogy a szerelme eljöjjön és mindent megmagyarázzon – hiába. Most szerencsének érezte, hogy apja utasítására még aznap hazaindulnak Karcagra. Egy napja még szörnyűségesnek tűnt ilyen hamar útra kelni, de most ez a megváltás. Míg befele tartott a házba, elhatározta, hogy akkor sem fogadja Ónodyt, ha az még a délelőtti indulás előtt meglátogatja.

Ifjabb Ónody Andrásnak azonban eszébe sem jutott kitenni magát egy ilyen kínos jelenetnek. Majd akkor áll a lány elé, ha a bál és az elmulasztott találka emléke már elhalványult, és felerősödött a szerelem utáni váratkozás, vagyis pont négy nap múlva, a karcagi vásár napján, hogy a vásári forgatagban – szinte véletlenül – a karjába kaphassa.

Vigyorogva nézett ki a nád között az alvó zsványokra. Legalább egy kutya lenne velük őrnek! Óvatosan előmászott a nádból, hang se hallatszott, ág se rezgett, kezdte leoldani a derekáról a karikás ostort, hogy annak nyelét dugja az egyik, hozzá közelebb alvó orra alá. Hadd szagolja, miből kap mindjárt! Csak-hogy akkor, mint egy rugó, a távolabb fekvő Beretvás Imre már rajta is volt, rángrott a hátára és beretváló kését a nyakára szorította.

– A kócos anyád lába közit! – rikkantotta Beretvás, de nem számolt ellenfele nagy testi erejével.

– Kurva anyád! – tromfolt Ónody, és úgy vágta le magáról a zsványt, mintha lónyál lenne. Hogy a borotváló kés közben felsértette az állát, kicsit sem számított.

De már támadott a másik zsvány is. Szép egyenes ütéssel úgy telibe találta Ónody gyomrát, hogy csak hápogni tudott. Kétrét görnyedt, de a verekedést régi mesterségként űzte, már oldalra is hengeredett, így az állát felütni akaró csapás a levegőben süvített el, ő pedig derékon kapta a kis termetű Kis Andrást, és hozzávágta a felé közeledő Beretvásához. A két lókötő egymásba gabalyodva igyekezett feltápáskodni. Akadályozták egymást amíg Beretvás, a nagyobb darab, földre nem lökte társát. Ónodyból kitört a harsány kacagás, és a karikás ostor már ott pattogott a kezében. Egy pillanat alatt kiverte a kést Beretvás kezéből, hogy aztán a nyakára kunkorítsa az ostor végét, és mint egy állatot, odarántsa magához. Bal könyökhajlatába kapta Imre nyakát, és a feléje ugró Kist egy rúgással visszaküldte a földre.

A lovak toporzékoltak és rángatták a köteleiket, sikertelenül – a zsványok ebben igazán jó munkát végeztek.

Beretvás próbált szabadulni, még egy kés is előkerült valahonnan a ruhájából, bele akarta vágni Ónody combjába, de az időben ellökte magától, és egy óriási ökölcsapással a földre terítette. Beretvás elfeküdt, és Kis, aki ismét rohamozni akart, visszahőkölt. Igaz, a támadójuk egymaga majdnem akkora volt, mint ők ketten együtt, de ez az ökörtaglózó csapás akkor is váratlan volt és megrémítette.

– Vigye a lovakat, csak minket hagyjon! – szűkölte Kis.

– Nem halt meg a cimborád – biztatta Ónody, és visszatekerte a karikás ostort a derekára. – Csak megnyugtattam kicsit.

– Azt meg... – vigyorodott el Kis. – Hát menjen Isten hírével.

– Nem megyek! Szükségem lenne két derék legényre – mondta Ónody, és nagy terv kezdett a fejében megfogalmazódni. Eddig csak egy embere volt, a kocsisa, a Jóska – mármint akit az ilyen titkos útjaira magával vihetett. Vele szakasztotta ki a hajdúböszörményi ménesből a lovait. Ha több embere lenne, több ilyen tervet valósíthatna meg. Nagyobban gondolkozhatna. A legélvezetesebb módon gyarapíthatná a vagyonát, és úgy tarthatná ezeket a haramiákat, hogy egy fillérébe sem ke-

riül. Megfizetnék őket azok, akiket kirabolnak.

Fényes jókedve kerekedett. Kis meg csak bámulta, hogy mit vigyorog ez az óriás – mert egy ilyen testi erejű embernek nem lehetett olyan nagy ügy legyűrni két alultáplált nyápicot, hogy ezen örvendessen.

– Én meghallom az egeret, ha motoz – magyarázta Kis –, de kend úgy jött, mint egy kísértet!

Kicsit azért mondta, hogy cáfolatot nyerjen, mert hát a babona mindenféle természetfeletti lényről örökön él a nép képzeletében.

A kísértet szótól Ónody elkomorodott. Eszébe ötlött a felesége, amikor előző este meglátta. Valódi Angyal lett, ahogy kiöltözködött, kipirosította magát, de szellemnek látszott, amikor megjelent. Angyal...

– Nem inkább, mint egy angyal? – kérdezte Kis, fúrta agyában újonnan kelő elképzeléssel. – Mint a pokol angyala, úgy értem.

– Hát... – Kis rábámult. Szép, derék férfi, az biztos, na de angyal, vagy ördög? Azt azért nem mondaná. Viszont ellenkezni sem akart. – Miért?

– Hogy hívják? – kérdezte Ónody.

– Kis Andrásnak, merthogy a természetem... ugye, nem nagy.

– Hát a komádát?

– Ó Beretvás, Beretvás Imi, a...

– Tudom, mert a beretváló késével intézi el az ellenfeleit – vigyorgott Ónody. – Én meg Angyal An... – eszébe vágott, hogy az előtte álló legény is András, és nem akart vele egyforma nevet. – Angyal Bandi vagyok!

– Jaj! – nyögött fel a földön fekvő, és a fejéhez kapta a kezét. – Harangoznak!

– Az agyadban félnótás! – kiáltott rá Ónody. – Nos hát, kétszer nem kérdezem: akartok nekem dolgozni ezentúl?

– Dolgozni...? – Beretvás képe elfancsalodott.

– Azt csinálni, amit tegnap, csak az én parancsomra!

– Aztán miért kéne? – ellenkezett Beretvás.

– Mert különben agyonüt... – nyögte Kis.

– Ütlek a nyavalyát! – mordult rá Ónody. – Bandában lennénk, az Angyal Bandi bandájában.

– Az meg kicsoda?

– Hát ő! – mutatott Ónodyra Kis.

– Angyal? – csodálkozott el Beretvás, aztán valami mosolyfélre húzta el a száját: – Olyan az ábrázata, mint a templomi szenteké, istenuccse!

– Nekem erre nincs időm! Vissza kell térnem Polgárra még a délelőtti folyamán! Háza van ott. Mivel biztosan keresnek benneteket, egy napot meglapultok,

legeltettek itt. Holnap pirkadatkor a két lovat, amit kiszakítottatok, elviszitek a ménesembe Duskok-pusztára. Aztán visszajöttök ide, és holnapután este itt találkozunk, ugyanezen a szent helyen!

Ónody nem vesztegetett több szót a két emberre. Öles léptekkel távozott, nem törődve a maga mögött hagyott értetlenséggel. Ha a két ember megindul Duskok-nak, akkor jól járnak. Ha nem, úgy is jó. Akkor megfizetnek.

Fellendült a lovára, csöppet sem törődött azszal, hogy azok ketten: Beretvás meg Kis hogy döntenek.

Már odafönt volt a nap az égen, amikor az istálló bátuján bevitte a lovat és rábízta Jósikára. Csak hogy a ház felé mentében ki jött vele szembe? Az anyja. Olchváry Krisztina. Nagyot nézett a jó asszony a fia kinézetén.

– Hát te hol jártál, András?!

– Láthatja, anyám, lovagoltam.

– Na, de milyen gúnyában? Mint a parasztok! Magyar ing meg gatyá?! Karikás ostor a derekadon?! Még ha egy mentét legalább magadra kanyarítanál! Na, és ez a sár meg szenny! Honnan? Csak nem a földön benteregtél? Talán csak nem verekedtél?

Ónodynak ráncba szaladt a homloka. Ez, bizony, nem jó! Kicsit sem. Még szerencse, hogy az anyja látta meg így. Persze azonnal felismerte, hogy a rajta levő piszok, bizony, nem jöhet csak abból, hogy kiment lovagolni a rétekre.

– Megvallom, anyám – mondta jól megfontolva, természetes ravaszsággal –, csúful jártam. Leestem a lóról. Ilyen nem történt velem... nem is tudom az idejét!

Krisztina asszony hitte is, meg nem is, inkább gondolt arra, hogy valami pajtában hancúrozott a fia egy kis cseléddel. Hiszen már tízenéves korában, alig nyílt ki a csipája, megejtette az erdész lányát. Az apja, szerencsére, férfidolognak minősítette, csak óvatlanságáért szidta meg. A dolgot elsimították. Andrást megnősítették, hogy legyen hol levezetni férfiúi gerjedelmét. Ez nem nagyon vált be...

Míg ő elmerült az emlékekben, Ónody átgondolta a helyzetét. Ha ki akar titokban járni – márpedig egyre többször van erre igénye, akkor a sujtásos nadrágot jobb, ha bő szürű magyar gatyára cseréli le, a testhez álló, mellényszerű dolmányt mellőzi, behette magyar inget visel, a derekán széles, rézkapcsos övvel, és mente behett cifrabundát. Mindent a legfinomabb anyagból, hogy egy úr viseletének is elmenjen, de az emberei, a zsinványok közt se tűnjön ki. Egyedül a csizma marad, de vas sarkantyút rakat rá.

– Azt gondoltam ki, hogy mostantól így járok. Magyarosan!

– Parasztosat akartál mondani, fiam!

– *Akkor parasztosan! Hiszen belőlük, az ő munkájukból élünk. Nincs azon mit szégyellni!*

Ónody felszegte a fejét és folytatta útját a ház felé. Anyja vele tartott.

– *Rozália azt mondta, ide akarod költöztetni, ebbe a házadba.*

– *Ha anyámék nem túrбетik őt tovább körükben, akkor igen!*

– *Ez a ti dolgotok – mondta végül a nő, mert azt nem javasolhatta, hogy visszavisszi a menyét és az unokáját Restére. – És ha Dusnok-pusztán, abban a gyönyörű udvarházban telepednétek le? Te vagy borsodi birtokaink intézője, de Dusnok...*

– *Itt van a legtöbb üzletem Polgár környékén! – felelte Ónody. – Nem fogok naponta Dusnokról ide utazni, csak hogy a feleségemnek nagyobb kényelme legyen – látta anyja elsötétülő tekintetét, hát gyorsan bozátette –, de hát ez a ház tágas, száraz és tiszta. Miért ne lenne ez jó hely a fiamnak, hogy felnőjön? Itt látnám a leggyakrabban!*

Krisztina asszony hitte is ezt, meg nem is, de ismerte a fia természetét. Látta, ahogy a fejét tartja, hogy hajszál választja el a kirobbanástól, ha tovább „erőszkodik” vele.

– *Jól van, nem szólok bele.*

A gazembereket könnyű volt felbérelni. A szája elé kötött kendő, a sujtásos nadrág fölötti buszárdolmány – amit egyébként sosem viselt – eléggé elváltoztatta a külsejét, ráadásul ő csak a háttérben állt, mintha Jóska lenne az úr testhez álló dolmányban, kiöltözve. Négyen voltak a zsiványok két lóval. Amelyik megfelel, az jöhet a bandába, amelyik nem... annak két út nyílik, de ezen majd ráérnek akkor gondolkodni.

Csak hogy a kellemes meg a kellemetlen gyakran jár együtt. Dolguk végeztével Ónody és Jóska betértek a Tiszakeszibe vezető út menti csárdába egy kupa borra, no meg nem akarták, hogy a gazfickók kövessék őket Polgárra. Esteledett. Csendben ittak, nem volt mit beszélniük, és egyszer csak:

– *Te is megismerted! Parasztnak öltözve, de Ónody volt!*

– *Halkabban, te!*

Két férfi ült a hozzájuk legközelebbi asztalnál bent a sarokban. Jól öltözött nemesembernek néztek ki. Ónody el és lefelé fordította az fejét, hogy ne lássák az arcát. Szerencsére oldalt ült nekik, és az árnyékban.

– *Jóska, te!*

– *Hallottam én is...*

Figyeltek nagyon, közben mintha csendben iszogattak volna. A két atyafi a sarokban tovább beszélgetett. Ónody csak egy-egy szót kapott el, de Jóska, aki köze-

lebb ült hozzájuk, többet hallott.

– Jobb lesz, ha megyünk – tette le a kupát végül az asztalra Jóska, és Ónody rábólintott. Ő is értette a lótolvaj szót.

– Ezek ránk küldik a pandúrokat azért a két lóért, amit azok elszakasztottak! – mondta Jóska a Tisza felé intve a fejével. Fel akart pattanni a nyári jászolnál álló lovára, de Ónody visszafogta. Lódobogás neszt hozta feléjük a szél. Az út kanyart írt le a csárda előtt. Nem látták, ki az érkező, de tudni vélték.

– Jönnék a pandúrok! – Ónody fejében robogtak a gondolatok, aztán az ivó felé lódította Jóskát. – Jobb, ha bemész, mintha csak vizelni lettél volna kint, engem meg elküldtél volna valamit intézni. Ha mindketten elmegyünk, utánunk jönnek! Te nemesnek vagy öltözve, nem fognak zavarni! Tudd ki a két ember nevét!

Ónody már lendült is fel a lovára, és szép nyugodtan elindította. Ha lassan megy, mint egy ártatlan utazó, az nem gyanús.

Jóska visszasietett az épületbe.

– Azt a kutya úristenit! Hát a lótolvajoktól nem lehet egy perc nyugtunk sem? – kurjantotta, miközben ledobta magát az asztal mellé, ahol korábban ült.

– Miféle lótolvaj?! – kérdezte az egyik férfi a sarokból.

– Hallottam, mit beszélnek – fordult feléjük Jóska. – Lótolvajlást, meg, hogy kegyelmetek látták a tolvajt!

– A tolvajlást nem láttuk! – mondta a másik férfi. – Kit tisztelhetünk kegyelmedben?

– Nemes Szilágyi József vagyok, hát kegyelmetek?

– Adami András és Mátyás Gömörből.

– Útban a karcagi vásárba?

– Éppenséggel nem, de mit érdekel az urat?

– Csak annyit érdekel, hogy éppen lovakat vettem, és nem szeretném, ha ellopnák őket! – heveskedett Jóska.

Ezalatt Ónody már vágatott a Polgár felé vezető úton. Mielőtt hazaér, váltania kell. Lecserélni ezt a buszárdalmányt. Most hálát adott az égnek, hogy mivel magyar inge, gatyája mosásban volt, nem parasztos öltözékben jött el otthonról. Ezt a buszáros viseletet az elhagyott csőszkunyhóban vette fel. Ott vár rá mentéje, sehyem nyakbavalója, a zsinóros nadrág marad. Ha átöltözik, úgy néz ki, mint nemes Ónody Andrástól elvárható, akivel csak udvariasan beszélhetnek a pandúrok. És ha otthon találják, nincs rajtakapás! Na, de hazaér-e időben?! És ha a pandúrok már itt a csőszkunyhónál rajtaütnek? Ha megmondja, ki ő, jogosan vetődik fel a kérdés, hogy mit keres egy ilyen elhagyott helyen katonamundérban! És ha a kunyhóban megtalálják sujtásos mentéjét... Akkor az álöltözet rábizonyítja a tolvajlást!

Azok a nyavalyások ott a csárdában tudták a nevét!

Megállította a lovát. Belehallgatott az árnyékait mélyítő estébe, és lám! Igaza volt! Jönnek utána, legalább hárman, de inkább többen! Nincs most idő arra, hogy figyelje, hány lovas, olyan szaporán haladnak. Vágtába ugratott. Már nincs messze a csőszház, de nyílt mezőn kell odáig menni föl a domboldalon, és ott is csak pár fa kínál menedéket!

Egy biztos, meg kell szoktatnia az embereket, hogy mostantól parasztosan öltözik – akkor nem lesz többé ilyen gondja! Nevetséges lenne, ha elfognák, mert most éppen nem lopott semmit... még.

– Igen furcsa öltözetben láttuk Ónody urat – magyarázta Jóskának Adami András. – Mintha juhásznak vagy csikósnak öltözött volna. Nem is tudom... – csóválta a fejét.

– Biztos, hogy ő volt? – kérdezte Jóska, aztán fordított a szón, hiszen a gazdája éppen azt tervezte, hogy áttér a népi viseletre. – De ha ő volt is, miért ne viselhetne magyar inget, gatyát: lehet azt sehyemből vagy finom szövetből is készíteni.

Még beszélt, az ajtó felé figyelt, de sem lódobogás, sem semmi más hang nem jutott el hozzá. Azok, akiket odakint hallottak, csak nem akartak megérkezni.

– Hát, abban igaza van kegyelmednek, hogy egy nemes úr úgy öltözik, ahogy kedve tartja, de akkor is szokatlan – mentegetőzött Adami Mátyás. – Ráadásul alig pitymallott. Olyankor a nemes urak még alszanak.

– Kegyelmetek is odakint voltak... – vágott vissza Jóska.

– Az ablakból láttuk. A szállításunk ablakából. Nem tudtam aludni... – magyarázta Adami András.

– És hogy jön ide a lótolvajlás? – szakította félbe Jóska, mert nem érdekelték a másik alvási gondjai. Ahogy lesimitotta izzadó tenyerét a nadrágszárára, megérezte a dobánytartót a zsebében. Váratlan ötlettel előhúzta. – Rágyíjtanak?

– Ó, de szép darab! – vette át az ezüst dobánytartó szelencét Adami András.

– Ó. A. monogram. Nem azt mondta, hogy Szilágyi Józsefnek hívják?

– Mert nem az enyém – nevetett Jóska erőltetetten, miközben az agya azon járt, hogy vajon a pandúrok üldözik-e már a gazdáját?

– Ó! – nézett rá kérdően Mátyás.

– A sógorom emlékére használok – bökte ki Jóska. – De mi a helyzet a lólopással?! Mondják már!

– Nem ballotta? Tegnap kiszakítottak két lovat a tiszakeszi ménesből. Az egyik igen nagy értékű állat.

– És mi köze ennek Ónodyhoz?

Ónody éppen akkor ért a csőszház mögé, amikor az első lovas felbukkant oda-
lent a domb aljában, az útkanyarban. Leugrott a nyeregből, lovát maga mögött
tartva kiéleskedett. Öten voltak, öt pandúr, és ügetésben haladtak. Ha érte men-
nek, akkor biztosan előbb érnek a házához. Jó, ő hátulról a kert felől is bemehet,
de nincs vele Jóska, aki intézné a lovát, míg ő belopózik a házba. Mégis hiba volt
visszabagyni! Mindegy, a saját istállójában már kimagyarázhatja magát... vala-
bogy.

– Ónodyhoz? – nézett Jóskára Adami Máttyás.

– Az égvilágon semmi – kuncogott fel Adami András –, talán valami légyot-
ton járt, azért öltözött úgy, hogy észre ne vegyék. Csak különösnek találtuk.

– Megjött a felesége, vége az aranyéletnek – tette hozzá Máttyás kárörvendve.

– Ó, hogy a...! – Jóska majdnem elkáromkodta magát. A másik kettő csak
nézte. – Megígértem a feleségemnek, hogy sötétedésre visszaérek! Mennem kell!

Azzal már ott sem volt. A két Adami meglepetten nézett utána, aztán András
pillantása a kezében tartott ezüst dohánytartóra esett.

– Hé, kegyelmed! – kurjantotta, és kiszaladt a csárda elé, de Jóska már az
úton vágatott a gazdája után.

Ónody a kertek alatt igyekezett haza. Volt is ribillió a kutyák között, de sze-
rencsére egy sem támadt rá. Közben leszállt az éjszaka, és a sötét jótékonyan ölelte
körül. A portájára hátul, a kertkapun át jutott be. Itt leszállt a nyeregből, úgy
vezette a lovat a kavicsos ösvényen az istálló felé. A kutyák elcsitultak, csend és
békesség ült a tájra, sehol a közelben nem hallatszott lódobogás.

Ennyivel előbb érkezett volna? Ezek szerint a lovasok lépésre váltottak, nem
siettek, vagy ha a ház előtt vannak is, várnak valamire. De mire. Rajtaiítés.
Csakis az lehet. Most behelyezkednek el...

Ónody az istállóhoz ért, bevezette a lovat. Odabent sötét volt, a lovak dobogtak
és horkantottak az érkezőre.

– Gazda... – A lovászfű jelent meg mellette égő lámpással.

– Intézd a lovat, és már egy órája itthon vagyok! – bökte oda neki Ónody.

– Igenis.

A fiú átvette az állatot és vezette. Ha meg is lepődött a parancson, nem kérdez-
te az okát. Az urak dolga, nem az övé. Remélhetőleg a pandúrok előtt is ilyen
értelmesnek bizonyul.

Ónody sietősen megindult a ház felé, de félúton lelassított. Ha figyelik, márpedig
biztosan figyelik ez a sietség ellene vall. Keresgélt a zsebében. Ezüst dohánytartóját